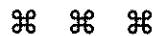

אירית לוין

שמעון ולוי אחים**לבירור מעשיהם בפרשת שכם ובמכירת יוסף****ראשי-פרקים**

- א. גערת יעקב בבניו בברכתו שבאחרית ימיו
- ב. לכאורה מעשה שכם מסתיים בצדקתה של דרך האחים
- ג. שכם - מקום מאבקן של האומות בייחודו של עם ישראל
- ד. ייחודו של עם ישראל רק מתוך טהרתו
- ה. לכל מלחמה יש צידוק רק במוסריותם של הלוחמים
- ו. חלקם של שמעון ולוי בפרשת מכירתו של יוסף
- ז. יוסף הוא התיקון לשמעון ולוי
- ח. סיכום

א. גערת יעקב בבניו בברכתו שבאחרית ימיו

ספר בראשית מסתיים בדבריו האחרונים של יעקב לבניו לפני מותו. הדברים הנאמרים לשמעון וללוי בולטים בחריפותם. חז"ל פירשו את דברי יעקב כמכוונים לשני ארועים בהם מצאנו את שמעון ולוי פועלים יחדיו:

"כי באפם הרגו איש – זה שכם; וברצונם עקרו שור – זה יוסף"

(בראשית רבא צח,ה)

האמנם גם בסיפור המקורי של מעשה שכם, בפרשת וישלח, נידונו מעשיהם של שמעון ולוי בשלילה? על מה יצא כעסו של יעקב על שמעון ולוי? מדוע חמור מעשה זה כ"כ עד כי ראה יעקב צורך להזכירו גם לפני מותו?

יש לציין כי שמותיהם של שמעון ולוי לא נזכרו במפורש במעשה מכירתו של יוסף. אם ראו חז"ל קשר בין שני המעשים, מהו קשר זה?

ברור שמבטם של שמעון ולוי על אותו מעשה עצמו, שונה מזה של יעקב. יש מקום לברר, כיצד השפיע על הדבר מקומו של יעקב במהלך היהסטוריה, כמסיים תקופת האבות, ומקומם של שמעון ולוי, כמתחילים את תקופת הבנים – בית ישראל.

ג. לכאורה מעשה שכם מסתיים בצדקתה של דרך האחים

לאחר תיאור מעשה שכם בדינה וסיפור נקמתם של שמעון ולוי באנשי שכם, מביאה התורה (ברא' לד, ל-לא) את תגובתו של יעקב למעשה הנקמה, ואת תשובת שמעון ולוי לאביהם. דברי יעקב הם: "עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ, בכנעני ובפריזי, ואני מתי מספר, ונאספו עלי והיכוני, ונשמדתי אני וביתי." תשובת האחים היא: "הכזונה יעשה את אחותנו." לכאורה בויכוח זה משתמש יעקב בטיעונים ריאליים, תועלתיים ובטחוניים, ואילו האחים מעלים טיעונים מוסריים. ומבין שני סוגי טיעונים אלו, נראה צידם של שמעון ולוי צודק יותר: כיצד ניתן להבליג על הנבלה שנעשתה בישראל וכן לא יעשה – אפילו בין האומות שגדרו עצמם מן העריות אחרי המבול (רש"י לד, ז ע"פ ב"ר).

לכאורה, לא רק אנו מסכימים עם שמעון ולוי, אלא גם המקרא, שנותן להם את זכות "המלה האחרונה". סיומה של פרשה בתמיהה, כמו לפנינו ("הכזונה יעשה את אחותנו?") מזכיר את סופו של ספר יונה ("ואני לא אחוס...!!") ולכאורה איננו מותיר מקום לספיקות באשר לשאלת הצדק, וההכרעה שאכן לא היה מקום לשקולי תועלתיות כאשר מדובר על מעשה נבלה זה. יתר על כן: הרי התורה מעידה מיד שחששו של יעקב לא התקיים – "ויהי חיתת אלקים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב" (לה, ה). אין זאת אלא משום שהצדק היה עם שמעון ולוי, ואף הקב"ה מעיד על כך בהגיגו עליהם.

מתוך מבט זה הביאו הרבה מן המפרשים, ובראשם הרמב"ם, צידוק הלכתי למעשיהם של שמעון ולוי – "וכיצד מצוין הן (בני נח) על הדינין? להושיב דינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצוות אלו ולהזהיר את העם. ובן נח שעבר על אחת משבע מצוות אלו – יהרג בסייף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל, והם ראו וידעו ולא דנוהו" (הלי מלכים ט, יד).

חוזרת אפוא השאלה על יעקב אבינו: הנה הכל רואים את הצדק שבמעשי שמעון ולוי, ורק יעקב, שבעבר הפגין את בטחונו הגדול בקב"ה הן בחלום הסולם והן במשך כל עשרים שנותיו בבית לבן, עתה אין הוא בוטח בה', ועוד שומר את עברתו עד לאחרית ימיו, בגערו בשני בניו אלה, ורק בהם בלבד. והרי כבר ראה שלא היה מקום לחששו, והיתה חיתת אלקים על יושבי הארץ?

ואם כה בוש יעקב במעשה בניו, הכיצד מתפאר הוא לפני יוסף, ואומר: "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחת מיד האמורי בחרבי ובקשתיי" (מת, כב). לפי חז"ל (עי' רש"י במקום ע"פ ב"ר) מדובר בעיר שכם. כיצד יתכן שיעקב איש

האמת יקלל את שמעון ולוי על הורגם בחרב את אנשי שכם, ויחד עם זאת יתפאר על לקיחת שכם בחרבו ובקשתו?
לתמיהתנו יש להוסיף את תמיהת הרמב"ן (לד, יג) על כעסו של יעקב, שהרי "הדבר נראה כי ברצון אביה ובעצתו עינו, כי לפניו היו, והוא [יעקב] היודע מענם כי במרמה ידברו; אם כך, למה כעס? ועוד, שלא ייתכן שיהיה רצונו להשיא בתו לכנעני אשר טמא אותה."

ג. שכם - מקום מאבקן של האומות בייחודו של עם ישראל

במקום אחר (שופטים ט, לז) אנו מוצאים ששכם ניצבת בטבור הארץ. דווקא שם ניתנה לאברהם לראשונה ההבטחה על הארץ – "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (ברא' יב, ו-ז). כאן נתגלה שהארץ אינה נחלת יחידים, אלא נחלת העם – עם ה'. משום כך מבליטים האחים כולם את הפגיעה בעם, בלאום – ולא ביחידים: "כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב" (לד, ז).

את זאת פירש המהר"ל: "ולא דמי שני אומות, כגון בני ישראל וכנעניים, שהם שני אומות, כדכתיב 'והיינו לעם אחד'. ומתחילה לא נחשבו לעם אחד, ולפיכך הותר להם ללחום, כדין אומה שבאה ללחום על אומה אחרת שהתירה התורה. אע"ג דלא עשה רק אחד מהם – כיוון דמכלל העם הוא ... מותרים ליקח נקמתם מהם... וכך הם כל המלחמות" (גור אריה פ' וישלח ד"ה הכתוב אומר).

דומה שזה היה כל עניינם של אנשי שכם – לבטל את הלאומיות המיוחדת והנבדלת של ישראל; לטעון שאין לעם ישראל ייחוד בטבע בריאתם – בגופם ובנשמתם – אלא הם עם ככל האומות, וממילא אפשר להתחתן בהם – "והתחתנו אותנו, בנותיכם תתנו לנו ואת בנותינו תקחו לכם" (לד, ט). גם ברית המילה לדעתם – אין היא אלא מעשה חיצוני, שכל מי שיעשהו יתחבר לאותו ענין. לדעתם, המילה אינה דבר מהותי המיוחד לישראל, בעוד שלדידנו גוי אעפ"י שמל – נשאר ערל, וכדברי המשנה: "קונם שאני נהנה לערלים – מותר בערלי ישראל, ואסור במולי עובדי כוכבים. שאני נהנה למולים – אסור בערלי ישראל, ומותר במולי עובדי כוכבים" (נדרים לא, ב). כל מעשה האונס לא נעשה אלא כדי לקעקע את התפיסה שבני יעקב אינם יחידים, אלא אומה מיוחדת – בית ישראל. כל מגמתם היתה לומר שע"י מעשים חיצוניים אפשר שנהיה לעם אחד.

ד. ייחודו של עם ישראל רק מתוך טהרתו

מה פסול ראה יעקב במאבקם של בניו בתפיסה זו? אכן, סכנה גדולה כרוכה בבקשתם של אנשי שכס, ושאיפתם יכולה להביא להרס ולחורבן. אולם הלאומיות הישראלית יחד עם היותה מעלה גדולה, הרי דורשת היא זהירות רבה. אין היא מקנה זכויות יתר, אלא היא בעיקר מחייבת טהרה מוסרית ויושר מידות.

היישות הציבורית הישראלית צריכה להיות בטהרה הראויה, וצריכה היא לגלות בתוכה את הטהרה המוסרית ולתרום את גילויה לאנושות כולה. אין היא באה לבקש לעצמה, אלא היא שואפת לתיקון העולם כולו מכל הקלקולים המוסריים והחברתיים שבו. על כן היא צריכה להיות נקיה לחלוטין מכל אינטרס אישי הבא לידי ביטוי בכוחניות, בניצול, ברמיסת הזולת, בזלזול בו או בפגיעה בחייו.

אברהם אבינו הוא אבי האומה, אך יחד עם זאת הוא "אב המון גויים" (ברא' יז, ה). גם יעקב, בעת שהוא בונה את בית-ישראל – את הגרעין שממנו יצמח עם ישראל – הוא מצווה לשמור על "ונברכו בך כל משפחות האדמה" (ברא' יב, ג). בניינו חייב אמנם להיעשות מתוך היבדלות והתנתקות, אך בלא זלזול ובלא רמיסה, אלא אדרבה מתוך תוספת ברכה.

על יעקב, שבבואו סוכותה "ויבן לו בית" (לג, יז), דרש רבי אלעזר: " מאי דכתיב 'והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל ה' אל בית אלקי יעקב' (ישע' ב, ג) – לא כאברהם שכתוב בו הר, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, אלא כיעקב שנקרא – בית" (פסחים פח, א). היינו, יעקב חידש שעם ישראל צריך שיהיה כבית – סגור ומסוגר, שרק מי שהוא מבית יעקב נכנס בו – למען לא ילמדו ממעשיהם של הכנענים. לא עוד מקום פרוץ, כהר וכשדה. אך בית זה, למרות ההיסגרות בו, תכלית ההיבדלות שבו היא להיות אור לגויים, כמאמר הכתוב: "ונהרו אליו כל הגויים ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו" (ישע' ב, ג).

כיון שתכליתו של יעקב היא להוסיף ברכה, ולהקרין מתוך ביתו אל החוץ, הרי שהשלב הבא, לאחר בניית ביתו, הוא: "ויחן את פני העיר" (לג, יח) – "חנן את הפנים שבעיר, התחיל לשלח להם דורות" (ב"ר עט). לפי חז"ל התבטאו הדורות ב"מטבע תיקן להם; שווקים תיקן להם; מרחצאות תיקן להם" (בבלי, שבת לג, ב).

השלמתה ושכלולה של האומה הישראלית בתוך הבית פנימה תכליתה לשכלל את סדרי החברה באנושות כולה, וכפירושו של הראי"ה קוק זצ"ל:

הגברת המוסר הטוב המתאים אל הצדק העליון והגברת כח התורה הקיבוצית הוא ע"י התמדת היחס שימצא בן אדם לחברו, שיהיה כל אחד מרגיש איך שעל ידי מה שחבירו נמצא בעולם, וגם יש לו צרכים שלפי ההשקפה החיצונית הוא דוחק את גבולו וממעט את צרכיו הוא, באמת – אין זאת אלא השקפה של טעות, שמזה נולדה השנאה והתחרות וצרות עין בין אדם לחבירו ובין מדינה לחברתה. אבל המבט הפנימי מורה אותנו, שכל מה שיתרבו בני אדם יותר, יוכלו להועיל איש לאחיו ע"י התחלפות הכוחות, שיוכל כ"א להשתמש ולהנות במה שחבירו מוציא אל הפועל. וכל מה שתהיה הכרה זו יותר גלויה ובולטת, יותר יתרחב כח האהבה ואחוות התורה האנושית, שממנה תוצאות לכל הטוב היותר נשגב שראוי להיות שורר בעולם (עין-איה, שבת פיסקה רפה).

אבל אנשי הארץ לא השכילו להבין זאת. הם לא הבינו שרק בכך שעם ישראל לבדד ישכון, ורק מתוך היבדלות לאומית, יוכלו ישראל להשפיע אור צדק ומוסר. שכם בן חמור אינו מקבל זאת, ובאונסו את דינה הוא מנסה להתחבר אל בית יעקב מתוך טענה שאפשר גם להיות לעם אחד.

על פגיעה כזו בקדושת ישראל אי אפשר לוותר. בני יעקב שמעון ולוי יוצאים לנקום את נקמת האומה, נקמת הנבלה שנעשתה בישראל. הם נוהגים בתחבולה שאינה רק טקטיקה מלחמתית – אלא באה ללמד את אנשי שכם ואת אנשי הארץ כולה, שגם אם ימולו עצמם, לעולם ישארו ערלים כשהיו, ואין שום אפשרות להיות לעם אחד עם ישראל. ולכן, "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים... ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר... ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו" (לד, כה-כו). נראה שעם מעשה זה, ועם האידיאה שעומדת אחריו מסכים גם יעקב.

אין הוא מסכים למה שבא אחר "ויצאו", שכן לא בכך נסתיימה המלחמה, אלא היא נמשכה ב"בני יעקב באו על התללים ויבוזו העיר אשר טימאו אחותם, את צאנם ואת בקרם ואת חמוריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה – לקחו, ואת כל חילם ואת כל טפם ואת נשיהם שבו ויבוזו ואת כל אשר בבית" (לד, כז-כט). פירוט רב נתנה התורה למעשה תביזה, וזהו ההסבר והסיבה לכעסו הבלתי ניתן לפיוס של יעקב על בניו שמעון ולוי.

כל הזכות המוסרית ללחום את נקמת הפגיעה באומה ובקדושתה – היא מכח הטהרה המוסרית ונקיון הכפיים של הבא ללחום. כיצד ייתכן לנקום את נקמת טומאת בית יעקב, ובאותה עשהממש לשבות את נשות שכם?! הלא בכך

מממשים דווקא את תוכניתם של אנשי שכם "ואת בנותינו תקחו לכם"! מי שאין לו טהרה מוסרית, מי שאין לו נקיון כפיים, מי ששם מעייניו בשעת מלחמה – אל השלל, אל הממון, אל הנשים והטף – אין לו שום זכות מוסרית להרוג את האוייב שפגע בקדושת האומה.

ה. לכל מלחמה יש צידוק רק במוסריותם של הלוחמים

מכאן מובנת תוכחת יעקב לבניו והדגשת הכעס והבקורת גם בפרידתו משמעון ולוי. מאותה סיבה איבד שאול את מלוכתו לאחר שנלחם בעמלק – "כי לא שמעת בקול ה', ותעט על השלל ותעש הרע בעיני ה'" (שמו"א טו, יט). המלחמה ברע שבעולם באה בשם המוסר, ואופייה המוסרי הוא כל הצידוק לקיומה; מי שאינו מוסרי ועט על השלל, אין לו שום זכות מוסרית ליטול חיים של מישהו אחר.

משום כך הקפידה התורה על טהרתם של היוצאים לקרב וציוותה: "כי תצא מחנה על אויבך, ונשמרתם מכל רע" (דברים כג, ו). בכל יום יש להישמר מכל דבר רע, אך ביותר יש להיזהר בשעת מלחמה, כשבא אדם ליטול חיים של מישהו אחר, וזאת בשם הצדק והמוסר – אז נדרשת ממנו שלמות מוסרית וטהרת יתר. משום כך טוען יעקב אל שמעון ואל לוי: "עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ" (לד, ל) – "צלולה היתה החבית ועכרתם אותה" (רש"י, עפ"י ב"ר). לא על מעשה הנקמה עצמו כעס יעקב – שהרי על דעתו עשו את הדבר – אלא רק העכירות, חוסר הנקיון והטהרה, הם שעמדו ביסוד כעסו של יעקב: "כלי חמס מכרותיהם". זוהי משמעותו של החשש "ונאספו עלי והיכוני ונשמדתי אני וביתי". לא פחד יש כאן אלא הבנה שכל נצחונם של ישראל, כל זכותם בארץ הוא מתוך טהרתם המוסרית; וכשאינן טהרה ויש עכירות – אין זכות והצדקה לנצחון ולהוצאת יושבי הארץ מביתם. דבר זה מלמד יעקב את בניו מיד עם כניסתם לארץ, "כבית יעקב", ועל כך הוא מזהירם.

כשלוך דומה היה בכניסתם של בני ישראל לארץ בימי יהושע. גם אז עמדו בפני המשימה להוריש את יושבי הארץ, אך כיון שלא היו טהורים מכל נגיעה אישית, חל עיכוב במילוי המשימה. ביטוי דומה מוצאים אנו שם – "עכר" (דבה"א ב, ז, כך נקרא שם עכן). אף הוא גילה נטיות אישיות, ובהן הכשיל את ישראל הערבים זה לזה. יהושע דיבר אל עכן באותה הלשון שבה דיבר יעקב אל שמעון ולוי: "ויאמר יהושע, מה עכרתנו – יעכרך ה' ביום הזה" (יהוש' ז, כה). רק

לאחר שניקו ישראל את עצמם מכל שמץ טומאה וחוסר נקיון כפיים, ניצחו במלחמה.

חיתת אלוקים שהיתה על האומות שלא לרדוף אחרי יעקב וביתו אינה מלמדת שהצדק היה עם שמעון ולוי. אדרבה, הלא חיתת אלוקים זו אינה נזכרת מיד בסוף פרשת שכם, אלא רק אחרי שציווה יעקב על ביתו "הסירו את אלוהי הנכר אשר בתוכם והטהרו והחליפו שמלותיכם" (לה,ג), ופירש רש"י (שם) שהטהרה היא משלל שכם שהיה בדיהם משלל שכם. רק לאחר שטמן יעקב הכל תחת האלה אשר עם שכם, אז "ויהי חיתת אלוקים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב" (לה,ה).

המחלוקת בין יעקב לבין שמעון ולוי אינה בין ריאליות למוסר, בין בטחון לערכים אחרים, אלא בין מוסר טהור לבין מוסר מזויף. אי אפשר לטעון "הכזונה יעשה את אחותנו", כאשר שלל שכם, נשיהם וטפם נמצא בידיהם. משום כך יכול יעקב להתברך ולברך "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" (מח,כב), ומיד אח"כ לגעור: "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכורותיהם" (מט,ה-ו), ואין סתירה בין השניים. לקיחת שכם בחרב ובקשת נעשתה בפועל ע"י שמעון ולוי, אך הכח המוסרי של אותו מעשה, הנותן לו קיום, הוא כוחו של יעקב.

כעסו של יעקב על שמעון ולוי ש"באפם הרגו איש", הוא על שלמפרע התברר שלא האמת הניעה אותם אלא רצון פרטי, המתבטא ב"אף" – בכעס. רק יעקב הוא שנתן את התוקף המוסרי למעשה הכיבוש של שכם, ולאחר הטמנת השלל יכול היה לבוא "ויהי חיתת אלוקים".

משום כך, ביום היכנסם של ישראל לארץ בימי יהושע הם הולכים עד לשכם (סוטה לו,א) – המקום בו הופיע עם ישראל בפעם הראשונה בארץ בתור לאום. הם הולכים לטקס כתיבת התורה על הר עיבל, ושם קובעים בליבם קודם היכנסם לתהליך של שבע שנות כיבוש ושבע שנות חלוקה, שכבוש הארץ אינו נעשה מתוך אינטרס אישי, מתוך תאוות כבוש, אלא מתוך שליחות לאומית עליונה להיטיב ולגאול את העולם כולו. כח זה יש בנו רק מתוך שמירת התורה כולה, מוסרה ומצוותיה.

1. חלקם של שמעון ולוי בפרשת מכירתו של יוסף

מכאן אנו עוברים לבירור חלקם של שמעון ולוי בפרשת מכירת יוסף. יעקב וביתו ישבו בחברון, אך האחים רעו את צאנם באזור שכם – "וילכו אחיו לרעות

את צאן אביהם בשכם" (ברא' לו, יב). מדוע הלכו דווקא לשכם, הלא גם ארץ יהודה ובנימין, הסמוכה יותר, יש בה מקומות מרעה? מתוך ציונו המדויק של מקום המרעה נראה שלא חישובי כדאיות הם שכיוונו את האחים לשכם, אלא דווקא שיקולים שברוח הם שהינחו את האחים ללכת אל מקום בו הם התגבשו למציאות לאומית בארץ. תברון, שהיא עיר האבות, אינה מקומם, אלא שכם, שהיא עיר הבנים, אלו שכבר אינם מתפקדים כיחידים, אלא כעם וכלאום. במקום זה הם מגלים, שכאשר הלאומיות אינה מזוקקת וטהורה, אלא מונעת בכוחות של רצון אישי ומגמות פרטיות, מובילה להגדלת ולהאדרת האני העצמי, ממילא היא דוחקת את רגלי האחר – לא רק מי שהוא מחוץ לאומה, אלא גם מי שהוא בתוך האומה עצמה. רק כשהאומה כולה נושאת את דבר ה', אזי מוצאת האומה את שלמותה וממלאת את תפקידה להיות לאור גויים. אבל כשהלכו האחים "לרעות את צאן אביהם בשכם", "לא הלכו אלא לרעות את עצמן" (רש"י, ברא' לו, יב) – את טובתם העצמית הלכו לבקש.

כשביקש יעקב לחפש את אחיו בשכם, ושלחו מעמק חברון, שלחו "מעצה עמוקה של אותו צדיק היושב בחברון" (רש"י, לו, יד ע"פ בבלי סוטה יא, א) – שהוא אב המון גויים. בשכם ביקש יעקב, וכן יוסף, לחפש את האחוה את החיבור והקישור הפנימי של כל בית ישראל – "את אחי אנכי מבקש" (לו, טז); אך האחים נסעו מזה – "הסיעו עצמן מן האחוה" (רש"י לו, יז). כשלו זה בא לידי ביטוי כשבסופו של דבר הגיע יוסף אל אחיו, "ויאמרו איש אל אחיו" – אלו שמעון ולוי (רש"י לו, ט). כאן גילו הם אותה נטיה עצמית, אותה רעייה וראייה עצמית שהביאה להריגת שכם ונטילת ממונם. משום כך חיבר יעקב בברכותיו את שני המאורעות, כיון ששניהם נובעים מאותה נטייה: "כי באפם הרגו איש, וברצונם עקרו שור" – זה שכם, זה יוסף."

ז. יוסף הוא התיקון לשמעון ולוי

יוסף הוא מוביל הכח הלאומי בישראל. מכח טהרתו הגיע למצרים, ושם ידע לשמור על יחודו הלאומי, ולא נפל בבור פיתוייה של אשת פוטיפר. מתוך כך אור כח להיות המשביר לכל עם הארץ (אור לגויים) – "וכל הארץ באה מצרימה לשבור אל יוסף" (ברא' מא, נז). הוא הבין שהכח הלאומי יסודו באחדות הפנימית ובאחריות הקולקטיבית, ועל כן לא מיהר להתוודע אל אחיו עד שיהיה

ברור לו כי הקלקול של האחוה כבר תוקן, והאחים מוכנים למסור עצמם עבור אחד מן החברה – עבור בנימין.

משתוקנה האחוה, לא נותר לו אלא לשלוח אל אביו את העגלות – "סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו – בפרשת עגלה ערופה" (רש"י ברא' מה, כז עפ"י ב"ר). פרשת עגלה ערופה, בה עסק בהישלחו לשכם גונות בתוכה את האחריות הקולקטיבית של זקני הדור כלפי כל יחיד מִישראל. כשאומרים זקני אותה העיר "ידינו לא שפכו את הדם הזה" (דב' כא, ז) מתכוונים הם שלא הזניחו את הדאגה ליחיד ולא הניחוהו בלא מזונות ולווייה (בבלי, בסוטה מה, ב). רק משהודיע יוסף לאביו שפגם זה תוקן בישראל, רק אז "ותחי רוח יעקב אביהם" (ברא' מה, כז).

פרשת עגלה ערופה מצוייה בתורה בין הפרשיות המדברות על מצוות המלחמה (דברים כ, א – כא, יד). הזכות להילחם ולקיים את הצו האלוקי "לא תחיה כל נשמה" תלויה בקשר אמיץ באחדות פנימית, בשלום ובשלמות בתוך האומה פנימה, בטהרת המידות ובנקיון כפיים. תלות זו נתגלתה לראשונה בשכם, ועוד קודם שהעמידנו יעקב עליה, כבר בא יוסף ע"י דחיית התוודעותו אל אחיו להעמידנו על הצורך באחוה ובאחריות הקולקטיבית. משום כך ראוייה היא שכם יותר מכל ליוסף – "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך, אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי". לכן, "את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם, בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שכם במאה, קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה" (יהושע כד, לב).

ח. סיכום

בשתי הפרשיות העוסקות בשמעון ולוי עמדנו על דרך בניית הבית של עם ישראל שנעשתה ע"י משפחת בית יעקב. מתחילת היכנסם לארץ הטוה יעקב את הדרך הראוייה לכן, והוא נאמן לדרכו עד למילות הפרידה הקשות משני בניו, שמעון ולוי. דרך זו בנוייה על אדני האמונה כי עם ישראל יכול להגיע להשגת ייעודו בארצו רק מתוך טהרת המידות והמוסר, הן באחדות ובשלום שישררו בתוכו, והן ביחס הנאות שעם ישראל יגלה כלפי עמים אחרים זולתו, ואף כלפי אויביו.